

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 3. september 2019 av Høyesterett i avdeling med

dommer Magnus Matningsdal
dommer Knut H. Kallerud
dommer Per Erik Bergsjø
dommer Arne Ringnes
dommer Kine Steinsvik

HR-2019-1675-A, (sak nr. 19-059294STR-HRET)
Anke over Eidsivating lagmannsretts dom 13. februar 2019

I.
Påtalemyndigheten (førstestatsadvokat Arne Ingvald Dymbe)

mot

A (advokat Aasmund Olav Sandland
– til prøve)

II.
A (advokat Aasmund Olav Sandland
– til prøve)

mot

Påtalemyndigheten (førstestatsadvokat Arne Ingvald Dymbe)

III.
A (advokat Aasmund Olav Sandland
– til prøve)

mot

B (advokat Halvard Helle)

S T E M M E G I V N I N G

- (1) Dommer **Ringnes**: Saken gjelder spørsmålet om straffeloven § 283 jf. § 282 om grov mishandling i nære relasjoner kan anvendes i et tilfelle hvor et barn som led av spiseforstyrrelse – anoreksi – døde etter at moren ikke skaffet henne nødvendig helsehjelp. Den reiser også spørsmål om straffutmåling for denne overtredelsen og oppreisning til etterlatte.
- (2) A, født 00.00.1971, ble 21. september 2016 tiltalt for overtredelse av straffeloven 1902 § 219 andre ledd jf. første ledd og straffeloven § 283 jf. § 282, samt straffeloven 1902 § 242 tredje ledd jf. første ledd, jf. andre ledd og straffeloven § 288. Grunnlaget var dette:

«I tiden etter utskrivelse fra ÅÅ sykehus den 5. februar 2015 og frem til 31. desember 2015 i X i XX kommune og på Y i Z kommune og/eller andre steder, unnlot hun gjentatte ganger å sørge for at hennes datter C f. 00.00.2002 fikk nødvendig helsehjelp og behandling, og vanskeliggjorde at Cs helsetilstand kunne oppdages av andre offentlige myndigheter og på annen måte opptrådte krenkende mot henne, blant annet ved at hun:

- avsto tilbud og anbefalinger om behandling fra spesialisthelsetjenesten, blant annet ved at hun i april 2015 avsluttet behandlingen ved BUPA ÅÅ til tross for at dette var et vilkår/sterk anbefaling for utskrivelsen fra ÅÅ sykehus den 5. februar 2015, videre tok hun heller ikke mot tilbud om behandling ved BUP Vinderen våren 2015
- den 22. mai 2015 sendte SMS til C og ba henne ta på seg vekter og løse klær i forbindelse med at barnevernet skulle gjennomføre veiing av C ved ÅÅ sykehus
- unnlot å ta med C til helsekontroller hos fastlege var forutsatt ved utskrivelsen fra ÅÅ sykehus
- den 18. september 2015 nektet å bestille legetime til C, til tross for at C uttrykkelig ba om dette på grunn av bekymring for egen helse
- den 5. oktober 2015 tok med C og flyttet til ei hytte på Y og unndro C fra ordinær skolegang, samt at C på dette tidspunkt var svært dårlig som følge av anorexia, og hindret/vanskeliggjorde på denne måten at Cs helsetilstand kunne bli oppdaget slik at hun kunne få nødvendig helsehjelp
- truet C gjentatte ganger med å ta livet av seg selv
- oppga uriktige adresser til skole og/eller annen offentlig myndighet
- ikke tok med C til møte med skolekontoret i Z den 26. oktober 2015 selv om dette var forutsatt fra rådgiver
- unnlot å kontakte lege, sykehus eller annet helsepersonell til tross for at hun var klar over at C ble svakere og at hun tok til seg lite eller ingen næring og var i livsfare og når som helst kunne dø.

Dette medførte at C døde som følge av avmagring, eventuelt i kombinasjon med nedkjøling, og hadde en BMI på 8,8 da hun døde på hytta den 31. desember 2015.»

- (3) Hovedforhandling i Valdres tingrett ble påbegynt 24. april 2017. Dagen etter ble tiltalte, som har diabetes, innlagt på sykehus med akutt lavt blodsukker. På bakgrunn av legerklæringer ble hovedforhandlingen utsatt. Hovedforhandlingen fortsatte 26. februar 2018, etter at de rettsoppnevnte rettspsykiaterne hadde konkludert med at tiltalte var i stand til å gjennomføre den.
- (4) Valdres tingrett avsa dom 14. mai 2018. A ble dømt etter tiltalen til fengsel i tre år. Hun ble videre dømt til å betale 125 000 kroner i oppreisningserstatning til Cs far, B.
- (5) Tingretten la til grunn at det straffbare forholdet hadde pågått vedvarende fra april/mai 2015 og frem til C døde 31. desember 2015.

- (6) A anket tingrettens dom til Eidsivating lagmannsrett, og lagmannsretten avsa 13. februar 2019 dom med slik domsslutning:
- «1. A, født 00.00.1971, frifinnes for overtredelse av straffeloven § 288.
 - 2. A, født 00.00.1971, dømmes for overtredelse av straffeloven § 283, jf. § 282, til en straff av fengsel i 8 - åtte - måneder.

Fullbyrding av straffen utsettes med en prøvetid på 2 - to - år, jf. straffeloven § 34, og på alminnelige vilkår.

Ved eventuell soning kommer et fradrag på 6 - seks - dager for utholdt frihetsberøvelse i anledning saken, jf. straffeloven § 83.
 - 3. A dømmes til å betale oppreisningserstatning til B med 125 000 - etthundreogtjuefemtusen - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av dommen. Etter forfall påløper lovens forsinkelsesrente inntil betaling skjer.»
- (7) Frifinnelsen for overtredelse av straffeloven § 288 var begrunnet i at denne bestemmelsen ikke kan anvendes i idealkonkurrens med § 283 jf. § 282.
- (8) Ved bevisvurderingen under skyldspørsmålet la lagmannsretten til grunn at det straffbare forholdet pågikk fra 15. november og frem til dødstidspunktet 31. desember 2015. Lagmannsretten har oppsummert den objektive overtredelsen slik:
- «Lagmannsrettens konklusjon er derfor at C seinest fra 15. november var i en hjelpeløs tilstand med alvorlig fare for liv og helse, men at tiltalte likevel unnlot å skaffe henne den helsehjelpen hun trengte.»**
- (9) Lagmannsretten kom videre til at tiltalte hadde handlet med nødvendig skyld etter skyldformen *dolus eventualis*, jf. straffeloven § 22 første ledd bokstav c.
- (10) Både A og påtalemyndigheten har anket dommen til Høyesterett. Anken fra domfelte gjelder lovanvendelsen under skyldspørsmålet – om forholdet rammes av straffeloven § 283 jf. § 282. Hun har i tillegg begjært ny behandling av oppreisningskravet. Påtalemyndighetens anke gjelder straffutmålingen.
- (11) Høyesteretts ankeutvalg har tillatt begge ankene fremmet og gitt samtykke til ny behandling av oppreisningskravet.
- (12) *Mitt syn på saken*
- (13) Jeg gir først en kortfattet oppsummering av saksforholdet. Ved behandlingen av straffutmålingen skal jeg utfylle med nærmere detaljer.
- (14) C ble født 00.00.2002. Hennes far er B. Han er amerikansk statsborger og bor i USA. Da C ble født, bodde foreldrene i USA, men i oktober/november 2002 reiste tiltalte hjem til Norge med datteren. B kom på besøk til Norge julen 2002/2003. Det ble da avtalt at tiltalte skulle ha foreldreansvaret alene og at C skulle bo hos tiltalte. Foreldrene ble separert i 2003 og skilt to år senere.
- (15) C begynte i 2008 i første klasse på Æ skole. I lagmannsretten forklarte tiltalte at C ble mobbet på skolen, og at hun av den grunn høsten 2012 – fra fjerde klasse – flyttet til Ø

skole. Fra høsten 2015 var hun elev ved Å ungdomsskole. Alle skolene ligger i eller i nærheten av X i XX kommune.

- (16) Cs spiseforstyrrelse ble første gang tatt opp med fastlegen i mars 2012. Ved en legekonsultasjon i april 2012 ble det funnet svært tydelige tegn på alvorlig underernæring, og C ble henvist til XXX, Barne- og ungdomspsykiatrisk avdeling (BUPA) i ÅÅ. I 2012 var det flere konsultasjoner hos lege og psykiater. Det fremgår av legejournaler at tiltalte var fortvilet. I journalen fra en samtale som tiltalte hadde med en psykiater, heter det at «[p]as er utagerende under måltid, moren har armene fulle av blåmerker».
- (17) I perioden 31. desember 2014 til 5. februar 2015 var C sammen med tiltalte innlagt ved barneavdelingen på ÅÅ sykehus. Etter utskrivningen ble hun poliklinisk behandlet ved BUPA i ÅÅ. Vekten økte utover vinteren, men i mai uttrykte BUPA bekymring for henne. I en bekymringsmelding til barnevernet trakk BUPA frem tiltaltes manglende evne til å se datterens behov for helsehjelp.
- (18) Barnevernet var i mai 2015 i kontakt med skolen, som opplyste at C ikke hadde vært der siden desember, og at man gjentatte ganger hadde etterlyst en legeerklæring fra tiltalte.
- (19) Den 21. august 2015 ble C veid hos fastlegen, og vekten var da 41,2 kilo. Dette var siste gang C ble veid av helsepersonell.
- (20) I høstferien 2015 var tiltalte og C på ferie i utlandet. Mens de var borte var det vannlekkasje i leiligheten, og tiltalte reiste 5. oktober 2015 sammen med C til besteforeldrenes hytte på Y. C skulle motta hjemmeundervisning. I en redegjørelse til fastlegen samme dag skrev tiltalte at «[j]eg tar med C til hytta nå. Hun trenger øyeblikkelig ro og hvile». Fastlegen noterte i journalen at de ikke burde være på hytta for lenge, bare noen dager til én uke.
- (21) Lagmannsretten har lagt til grunn at Cs vekt gikk ned fra 41,2 kilo den 21. august 2015 til 36-37 kilo i midten av september, og at dette var kjent for tiltalte. Det heter deretter i lagmannsrettens dom:

«Mye taler derfor for at C allerede fra 5. oktober 2015 var i en hjelpeløs tilstand uten adekvat hjelp. Basert på opplysningene om tiltaltes evne til å få C til å spise fra sommeren 2015, kan det imidlertid ikke sikkert konkluderes med at C fra dette tidspunktet trengte annen helsehjelp utover den tiltalte kunne tilby.

Etter lagmannsrettens vurdering er det ingen ting som tyder på at tiltaltes behandlingsopplegg, basert på belønning og avtaler, ga resultater i perioden etter 5. oktober.»

- (22) Som nevnt konkluderte lagmannsretten med at C senest fra 15. november 2015 var i en hjelpeløs tilstand med alvorlig fare for liv og helse.
- (23) C døde 31. desember 2015. I lagmannsrettens dom heter det om dette:

«C var på død tidspunktet svært avmagret. Det framgår av den sakkyndig likundersøkelsen at hun på død tidspunktet hadde en høyde på 157 cm og at vekten var 21,7 kg. Dette tilsvarer en KMI på 8,8. Det var svinn av nær all muskulatur. Det ble ikke påvist sjukelige forandringer i hjernen eller hjernevedhenget (hypofysen).»

- (24) *Lovanvendelsen under skyldspørsmålet*
- (25) Jeg går etter dette over til å vurdere om tiltaltes unnlattelse av å skaffe nødvendig helsehjelp fra 15. november 2015 og frem til Cs død, rammes av straffeloven § 283 jf. § 282.
- (26) Paragraf 282 første ledd lyder:
- «Med fengsel inntil 6 år straffes den som ved trusler, tvang, frihetsberøvelse, vold eller andre krenkelser, alvorlig eller gjentatt mishandler**
- a) **sin nåværende eller tidligere ektefelle eller samboer,**
 - b) **sin eller nåværende eller tidligere ektefelles eller samboers slektning i rett nedstigende linje,**
 - c) **sin slektning i rett oppstigende linje,**
 - d) **noen i sin husstand, eller**
 - e) **noen i sin omsorg.»**
- (27) C faller innenfor den beskyttede personkretsen, jf. første ledd bokstav b.
- (28) Lovtolkningsspørsmålet gjelder gjerningsalternativet «... den som ved ... andre krenkelser, alvorlig eller gjentatt mishandler...».
- (29) Etter mitt syn er klarhetskravet i Grunnloven § 96 og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 7 ikke til hinder for domfellelse etter § 282. Ved denne vurderingen tas det utgangspunkt i ordenes naturlige språklige innhold. Når lovens ordlyd ikke entydig peker mot et bestemt tolkningsresultat, må det også ved straffebestemmelser foretas en tolkning bygget på supplerende kilder. En slik tolkningsprosess er ikke i strid med klarhetskravet, forutsatt at bestemmelsens kjerne forblir den samme etter tolkningsprosessen, slik at hensynet til forutberegnelighet ivaretas, jf. HR-2019-1234-A avsnitt 24 med henvisning til HR-2019-900-A avsnitt 31 og 32.
- (30) Unnlattelse av å skaffe nødvendig helsehjelp til et alvorlig sykt barn faller innenfor en naturlig språklig forståelse av ordene «andre krenkelser ... mishandler» når de leses i sammenheng. Lovhistorien og forarbeidene gir videre klar støtte for at forholdet kan rammes av bestemmelsen.
- (31) Paragraf 282 avløste straffeloven 1902 § 219. Det ble gjort enkelte redaksjonelle endringer, blant annet ble formuleringen «på annen måte krenke» erstattet av «andre krenkelser». Den eneste realitetsendringen var at strafferammen ble hevet fra fengsel inntil fire til fengsel inntil seks år, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 433–434.
- (32) Paragraf 219 ble endret ved lov 21. desember 2005 nr. 131. Før dette hadde § 219 første ledd første punktum følgende formulering:

«Med Fængsel indtil 2 Aar straffes den, som udsætter nogen hans Husstand tilhørende Person for Nød ved modvillig at unddrage sig den ham paahvilende Forsørgelsespligt, eller som ved Vanrøgt, Mishandling eller anden lignende Adfærd oftere eller grovt krænker sine Pligter mod Ægtefælle eller Barn eller mod nogen hans Husstand tilhørende eller hans Omsorg undergiven Person, som paa Grund af Sygdom, Alder eller

andre Omstændigheder er ude af Stand til at hjælpe sig selv. Har Forbrydelsen havt Døden eller betydelig Skade paa Legeme eller Helbred tilfølgende, anvendes Fængsel indtil 6 Aar.»

- (33) Straffelovkommisjonen foreslo å oppheve bestemmelsen. Begrunnelsen var at de handlingene som var omfattet av § 219, i tilstrekkelig grad var dekket av andre straffebud, jf. NOU 2002: 4 side 407–408. Forslaget møtte motbør fra de fleste høringsinstansene, og departementets syn var at «[g]ode grunner taler for å ha et eget straffebud som retter seg mot vold i nære relasjoner», se Ot.prp. nr. 113 (2004–2005) side 36. Departementet mente videre at bestemmelsen skulle anvendes i stedet for de generelle straffebudene mot krenkelser og mishandling, jf. proposisjonen side 41:

«Departementet legger til grunn at utkastet til ny § 219 tar opp i seg kompleksiteten og helheten ved mishandling av nærstående, slik at det ikke er like naturlig at den brukes i konkurrans med andre straffebud, som bestemmelsene om legemskrenkelser, trusler, tvang og frihetsberøvelse. Det er departementets ønske at den nye straffebestemmelsen mot vold i nære relasjoner heretter skal anvendes i stedet for de generelle bestemmelsene når vilkårene er oppfylt. På denne bakgrunn legger departementet til grunn at § 219 i utgangspunktet ikke skal anvendes i konkurrans med disse generelle bestemmelsene. Departementet viser i den forbindelse til at strafferammen foreslås hevet ... »

- (34) Begrepet «vanrøgt» ble ikke videreført i den nye § 219. I proposisjonen side 31 heter det at dette begrepet «dreier seg først og fremst om mangel på grunnleggende livsnødvendigheter, samt manglende stell og pleie hvor dette er nødvendig». Forarbeidene forutsetter imidlertid at slike forhold skal kunne rammes av handlingsalternativet «på annen måte krenke». Jeg viser her særlig til spesialmotivene i proposisjonen side 45, der det heter:

«Alternativet ‘vanrøgt’ i gjeldende bestemmelse, som omhandler mangel på grunnleggende livsnødvendigheter, foreslås ikke videreført. Dette er først og fremst en språklig forenkling, men innebærer også en liten innsnevring av hva som dekkes av § 219. Slik atferd kan imidlertid etter omstendighetene rammes av § 242 (hjelpeløs tilstand). Det å unnlate å gi stell og pleie kan også være en form for mishandling som naturlig faller inn under begrepet ‘på annen måte krenke’ i utkastet her. Ellers kan tiltak etter barnevernloven være aktuelle, jf. særlig §§ 4-10 og 4-12.»

- (35) Forarbeidenes henvisning til barnevernloven §§ 4-10 og 4-12 må forstås i sammenheng med påpekningen av at unnlattelse av å gi stell og pleie kan være en form for mishandling. Paragraf 4-12 gir hjemmel for omsorgsovertakelse ved omsorgssvikt, blant annet når et sykt eller spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling. I § 4-10 er det hjemmel for fylkesnemnda til å treffe vedtak om medisinsk behandling «[d]ersom det er grunn til å tro at et barn lider av en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade, og dersom foreldrene ikke sørger for at barnet kommer til undersøkelse eller behandling».
- (36) Forsvareren har anført at § 282 må fortolkes slik at en unnlattelse av å tilkalle helsehjelp bare kan rammes dersom den etterfølger en forutgående fysisk mishandling som tiltalte er ansvarlig for. Dette er jeg ikke enig i. Unnlattelsen i seg selv kan etter omstendighetene være tilstrekkelig til å rammes av § 282.
- (37) Dette leder meg over til den konkrete bedømmelsen av saksforholdet.

- (38) Tiltaltes unnlatelse av å skaffe nødvendig – og etter hvert livsnødvendig – helsehjelp i en situasjon hvor Cs helsetilstand ble stadig mer kritisk, var utvilsomt en vedvarende og kontinuerlig mishandlingssituasjon. Hvordan C selv opplevde situasjonen er ikke avgjørende, jf. Rt-2014-695 avsnitt 15.
- (39) Sett i lys av at mishandlingen pågikk over lengre tid og hadde dødsfølge, har lagmannsretten korrekt lagt til grunn at den må straffes etter § 283 som grov mishandling.
- (40) As anke over lovanvendelsen under skyldspørsmålet må etter dette forkastes.
- (41) *Konkurrensspørsmålet*
- (42) Tiltalebeslutningen post II gjelder overtredelse av straffeloven § 288 – hensettelse i hjelpeløs tilstand. Lagmannsretten kom, som nevnt, til at § 288 ikke kan anvendes i idealkonkurrens med § 282 og begrunnet dette blant annet slik:
- «Når unnlatelseshandling i form av å ikke sørge for nødvendig helsehjelp omfattes av straffeloven § 282, synes forarbeidene å gi anvisning på at den ikke skal anvendes i konkurrens med den generelle bestemmelsen om hjelpeplikt i § 288, tilsvarende som når mishandlingen består i voldslovbrudd som rammes av straffeloven §§ 271-274.»**
- (43) Jeg er enig i dette og viser til det jeg tidligere har gjengitt fra Ot.prp. nr. 113 (2004–2005) side 41.
- (44) *Straffutmålingen*
- (45) Jeg går etter dette over til straffutmålingen og trekker først frem en del faktiske forhold av betydning.
- (46) Lagmannsretten har lagt til grunn at Cs helsesituasjon for hver dag som gikk etter 15. november 2015 ble svekket, med tilhørende svekkelser av indre organer og fare for død. I dommen er det gjengitt en rekke tekstmeldinger mellom mor og datter i ukene før C døde, samt et notat fra 15. november 2015 som tiltalte leste inn på mobiltelefonen. Disse tegner et bilde av en dypt fortvilet mor som forsøker å få datteren til å innta næring. Det er likevel et faktum at tiltaltes «behandlingsopplegg» var uegnet – lagmannsretten karakteriserte det som objektivt sett livsfarlig. Lagmannsretten har også lagt til grunn at tiltalte i alle fall de siste dagene «innså ... muligheten for at C ville dø som følge av at hun ikke ble innlagt på sykehus».
- (47) I denne sammenheng trekker jeg videre frem at lagmannsretten, under henvisning til det nevnte notatet, har lagt til grunn at tiltalte allerede da visste at hennes behandlingsopplegg hverken stanset avmagringen eller førte til nødvendig vektøkning. «Tvert om pekte utviklingen mot at C ville dø.» Likevel sørget hun ikke på noe tidspunkt for at C fikk nødvendig helsehjelp. I stedet forledet hun, som jeg kommer tilbake til, ved flere anledninger barnevernet om deres oppholdssted.
- (48) Til dette kommer at C var fullstendig isolert på hytta sammen med tiltalte. Cs mormor var på fire besøk i løpet av perioden 15. oktober til 21. november, som trolig var siste gang noen andre enn tiltalte så C i live. Barnevernet, helsevesenet og skolemyndighetene kjente ikke hennes kritiske medisinske tilstand. Jeg viser også til at lagmannsretten har

karakterisert hytta de bodde i som «ei hytte som var lite egnet som langvarig vinterbolig sjøl for friske mennesker».

- (49) Etter mitt syn må forholdet anses som grov omsorgssvikt og en vedvarende krenkelse av C.
- (50) Det er videre skjerpene at tiltalte gjorde seg vanskelig tilgjengelig for barnevernet og skolemyndighetene, og at hun ved flere anledninger villedet myndighetene om hvor de bodde.
- (51) I slutten av oktober opplyste således tiltalte til kommunen at de bodde på adressen ---, og hun meldte også flytting til denne adressen, som altså ikke var riktig. Omtrent på samme tid opplyste hun til Cs skole i XX, Å skole, at Cs adresse var «Postboks 0, 0000 YY», og at ny skole var Z ungdomsskole.
- (52) Den 4. november sendte Å skole bekymringsmelding til barnevernet i XX. Det ble opplyst at C ikke hadde vært på skolen siden 25. september, og at tiltalte den 23. oktober hadde fortalt at de hadde flyttet til Z. Å skole hadde deretter vært i kontakt med Z kommune, som opplyste at det var planlagt et møte om hjemmeundervisning. Tiltalte kom ikke til dette møtet, og i bekymringsmeldingen skrev skolen at «[a]dressen i Z er en postboks, og ingen vet nå helt hvor familien befinner seg. Z kommune sier de ikke kan gi skoleplass til elever uten gateadresse».
- (53) På bakgrunn av bekymringsmeldingen ringte så barnevernet i XX til tiltalte den 6. november. I denne samtalen opplyste tiltalte at hun og C bodde «på en hytte som tilhører en venninne av mormor i --- på Y».
- (54) Den 12. november sendte barneverntjenesten i XX en bekymringsmelding til barneverntjenesten i ÆÆ kommune. Her heter det:
- «Barneverntjenesten melder om bekymring for jentas helse og utvikling. Jenta har per i dag ikke skoletilbud. Det kan synes som om den utviklingen som jenta og mor har hatt i sommer og høst nå har stagnert og at de nå er tilbake i samme mønster som tidligere med konflikter mellom mor og samarbeidsinstanser, mor som ikke svarer på henvendelser, og mor ikke kommer til avtalte møter. Videre er det bekymringsfullt at mor og jenta har flyttet langt vekk fra fastlegen som mor og jenta har formidlet har hatt god innvirkning på jentas helse.»**
- (55) Den 16. november meldte tiltalte flytting til --- i Oslo. Det er avklart at dette er bostedet til tiltaltes tante. Og i et brev 21. november til Z kommune sier tiltalte at «[j]eg føler meg rett og slett ganske overkjørt, og vi har derfor valgt å forlate ZZ og bosette oss et annet sted».
- (56) Tiltaltes uvilje mot å samarbeide med helsevesenet og barnevernet føyer seg inn i et mønster gjennom store deler av Cs sykdomsperiode. Jeg skal utdype dette:
- (57) Nav XX sendte 3. februar 2014 bekymringsmelding til barnevernet. Det heter her:
- «Nav XX er bekymret for datterens livssituasjon. Etter sosialtjenestens vurdering kan det synes som mor har vansker med grensesetting, og at det er barnet som 'styrer' og 'får' alt hun vil ha. Datteren 'bestemmer' at mor skal være hjemme. Det er videre bekymringsfullt at barnet bare går ½ tid på skolen, og at mor følger opp på egen måte i påvente av inntak på Vinderen. Det foreligger ikke legeerklæringer på at dette er nødvendig. Hun møtte ikke til samtale på Nav den 30.01.14, og er unnvikende i telefonsamtaler.»**

(58) I perioden 31. desember 2014 til 5. februar 2015 var som nevnt C, sammen med tiltalte, innlagt ved barneavdelingen på ÅÅ sykehus. Da C ble skrevet ut, aksepterte tiltalte etter betydelig press at videre behandling skulle bestå i poliklinisk oppfølging ved BUPA i ÅÅ. Det ble presisert at det ville bli vurdert som bekymringsfullt dersom hun avslø anbefalt behandling. I journalnotatet står det at «[d]et er også formidlet til mor at det anses viktig at mor støtter oppunder anbefalte behandling og ikke uten videre støtter C i hennes ønske om å slippe videre behandling som skissert».

(59) Jeg viser videre til en bekymringsmelding 18. mai 2015. Her står det:

«BUPA ungdomsseksjonen for øyeblikkelig hjelp er bekymret for mors manglende evne til å se Cs behov for helsehjelp. Mor og C har hatt kontakt med BUP over tid, mor har gitt uttrykk for et ønske om at de ikke trenger oppfølging og avsluttet ulike tilbud underveis i forhold til Cs anorexia diagnose. Det har vært bytte av fastlege, ønske om ikke innleggelse ved sykehuset og avslutning av oppfølging ved BUPA. BUPA ungdomsseksjonen for øyeblikkelig hjelp er bekymret for Cs utvikling og helse både på kort og lang sikt.»

(60) Vinteren 2015 uttrykte også psykolog Thomas Skjøthaug sterk bekymring for C, og han advarte mot å skrive henne ut fra barneavdelingen. Skjøthaug hadde i løpet av 2014 hatt 18 fysiske møter med tiltalte og C, men utover våren kom han ikke i kontakt med tiltalte, til tross for mange henvendelser.

(61) Tiltaltes mistillit til barnevernet ga seg blant annet utslag i at hun truet med å forlate landet dersom BUPA varslet barnevernet. Jeg nevner også følgende episode:

(62) Den 22. mai 2015 var det, etter uanmeldt besøk samme dag fra barnevernet, avtalt et møte hos Cs mormor. Lagmannsretten har beskrevet hendelsen slik:

«I meldinger fra tiltalte til C – før de alle møtte barnevernet hjemme hos mormor – ble C oppfordret til å spise alt hun kunne. Kl 12.49 skrev tiltalte:

Elsker deg [hertetegn] Forsinker dem så mye jeg kan. Sier fra når vi kjører herfra. Prøv – eneste sjanse! Ta på vekter og løse klær. Mommo må bli med oss. Siste sjanse, dette!»

(63) Lagmannsretten la til grunn at tiltaltes forsøk på å unndra seg kontroll fra helsevesen, skole og barnevern var begrunnet med at dette var i datterens interesse. Hun mente at sykehusets behandling var en psykisk belastning for C, og at hennes «behandlingsopplegg» var bedre egnet. Som jeg allerede har nevnt, innså imidlertid tiltalte, i alle fall de siste dagene, muligheten for at C ville dø som følge av at hun ikke ble innlagt på sykehus. Tiltalte var også vel kjent med den stadige forverringen av datterens helsetilstand i perioden før dette.

(64) Helhetsinntrykket er at tiltalte aktivt unndro C fra nødvendig helsehjelp.

(65) Lagmannsretten la ved sin straffutmåling i formildende retning betydelig vekt på at tiltalte gjennom nesten fire år hadde eneansvar for en meget krevende anorektisk datter. Det er dessuten ikke tvil om at tiltaltes motiv var å hjelpe C, og at hennes ønske var at datteren skulle bli frisk. Slik sett skiller forholdets straffverdighet seg fra en del andre saker om mishandling i nære relasjoner. Tiltalte har også mistet sitt eneste barn.

- (66) Disse formildende forholdene kommer likevel i bakgrunnen når de veies mot de sterke allmennpreventive hensynene som er knyttet til å sikre barns rettsvern. Straffebudet mot mishandling i nære relasjoner er en integrert del av barns rettsbeskyttelse, jf. HR-2017-2415-A avsnitt 18:
- «Det fremgår av Grunnloven § 104 tredje ledd at barn har rett til vern om sin personlige integritet, og at statens myndigheter skal legge til rette for barnets utvikling. Dette omfatter å beskytte dem mot vold og mishandling, noe som også fremgår av barnekonvensjonen artikkel 19. Straffeforfølgning av voldsutøvere inngår som en integrert del av barns rettsbeskyttelse.»**
- (67) I denne sammenheng viser jeg også til at barneloven § 30 fastsetter at barn har «krav på omsut og omtanke frå dei som har foreldreansvaret». I bestemmelsens tredje ledd heter det at barnet ikke må «bli utsett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsett for skade eller fare». Jeg tilføyer at det er en sentral del av foreldreansvaret at foreldrene ikke skal akseptere skadelige valg barnet gjør. Dette gjelder ikke minst når man, som i dette tilfellet, står overfor valg gjort av et barn som var 13 år på dødstidspunktet, og som dessuten skyldtes barnets sykdom.
- (68) Etter mitt syn må det på denne bakgrunn utmåles en streng straff.
- (69) Det klare utgangspunkt ved overtredelse av straffeloven § 282 er ubetinget fengselsstraff, jf. Rt-2014-1011 avsnitt 24. Lovgivers forutsetning er videre at «det generelt [skal] svært mye til for at § 219-handlinger overfor barn ikke straffes med ubetinget fengsel», jf. Prop. 97 L (2009–2010) side 32. Dette må være avgjørende i denne saken.
- (70) Paragraf 283 har en øvre strafferamme på fengsel inntil 15 år, mens straffeloven 1902 § 219 hadde en øvre strafferamme på fengsel inntil seks år. I Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 199 er straffskjerpingen omtalt. Her uttales det at straffenivået foreslås skjerpet, og at det «generelt bør ligge noe over straffenivået for sammenlignbare voldslovbrudd». Det foreligger ikke høyesterettspraksis om lignende forhold. Høyesterettspraksis som gjelder manglende oppfyllelse av hjelpeplikten, gir imidlertid veiledning.
- (71) I Rt-2011-863 ble tre personer dømt etter straffeloven 1902 § 242 andre og tredje ledd og § 228 første ledd jf. § 232 for å forlatt en mann i elven Otra etter et slagsmål. De tre ble stående i flere minutter å se på at mannen svømte ute i elven, uten å hjelpe ham eller tilkalle hjelp, og de forlot stedet uten å foreta seg noe mer. Mannen druknet. Straffen ble satt til fengsel i to år og seks måneder.
- (72) HR-2017-2282-A gjelder blant annet straffutmåling etter straffeloven § 288 for en mor som ikke skaffet legehjelp til sin fire uker gamle datter, som var blitt skadet ved filleristing. Straffen for dette forholdet ble ansett å være omtrent to års fengsel, se avsnitt 34.
- (73) Som nevnt skal straffenivået generelt ligge noe over straffenivået for sammenlignbare voldslovbrudd. Sammenlignet med de nevnte avgjørelser om hjelpeplikt er også situasjonen i vår sak at det straffbare forholdet gikk over lengre tid. Hensyntatt de formildende omstendighetene knyttet til tiltalte, som jeg tidligere har redegjort for, har jeg kommet til at straffen passende kan settes til fengsel i tre år. Det er ikke grunnlag for å gjøre noen del av straffen betinget.

(74) *Oppreisningskravet*

(75) A har krevd ny behandling av oppreisningskravet fra Cs far, B.

(76) Etter at ankeforhandlingen var avsluttet, oppsto det spørsmål om ansvar kan begrunnes i skadeserstatningsloven § 3-5 tredje ledd, som gjelder erstatning til andre enn fornærmede. Partene fikk anledning til å uttale seg om dette. Begge parter har uttalt at lagmannsrettens faktumbeskrivelse gir tilstrekkelig grunnlag for å ta stilling til oppreisningsspørsmålene i saken.

(77) A har anført at det ikke foreligger grunnlag for oppreisningserstatning. Det vesentlige i årsaksbildet som førte frem til Cs død, var hennes sykdom. A har derfor ikke «voldt» datterens død, slik det kreves i § 3-5 tredje ledd. Subsidiært er det gjort gjeldende at det beløp som lagmannsretten tilkjente, 125 000 kroner, må nedsettes.

(78) B har anført at vilkårene for oppreisningsansvar etter § 3-5 tredje ledd er oppfylt. Videre er det anført at det ikke er grunnlag for å nedsette oppreisningsbeløpet.

(79) Jeg er kommet til samme resultat som lagmannsretten.

(80) Ved lov 21. juni 2017 nr. 91 ble daværende § 3-5 andre ledd i skadeserstatningsloven flyttet til nytt tredje ledd. Paragraf 3-5 tredje ledd gir hjemmel for å tilkjenne oppreisningserstatning til blant annet avdødes foreldre. Bestemmelsen lyder:

«Den som forsettlig eller grovt aktløst har voldt en annens død, kan pålegges å betale avdødes ektefelle, samboer, barn eller foreldre slik oppreisning som nevnt i første ledd.»

(81) Vilkåret «grovt aktløst har voldt» må antas å ha samme innhold som den tilsvarende formulering i § 3-5 første ledd bokstav a. Innholdet i kriteriet «har voldt» er avklart i Rt-2011-769. Dommen gjaldt oppreisningserstatning til en gutt som var påført hjerneskada etter at faren mistet ham i gulvet. Faren var dømt for overtredelse av straffeloven 1902 § 242 andre ledd jf. § 243 om brudd på hjelpeplikten. I avsnitt 23 fremgår at ansvaret også kan bygge på unnlattelse, og at lovens formulering må oppfattes som en henvisning til det erstatningsrettslige årsakskravet. Ved unnlattelser blir ansvar først aktuelt der den påstått ansvarlige hadde en særskilt oppfordring til å handle, jf. avsnitt 24.

(82) I avsnitt 22 uttaler førstvoterende under henvisning til tidligere dommer at skyldkravet «går på selve atferden; det er ikke et vilkår at skylden dekker de skadefølgene som i sin tur begrunner oppreisningskravet». Han fremhever videre at det er tilstrekkelig for ansvar at skadene var «påregnelige følger av den påstått ansvarliges handlemåte». Dette må gjelde tilsvarende for oppreisning til etterlatte etter § 3-5 tredje ledd. Ordlyden er sammenfallende, og det er ingen grunn til å la en skadevolder komme bedre ut hvis han volder død enn hvis han volder skade. Jeg legger til at partene for Høyesterett har vært enige om dette rettslige utgangspunktet.

(83) I vår sak har lagmannsretten uttalt:

«Det er på bakgrunn av lagmannsrettens bevisvurdering foran utvilsomt grunnlag for oppreisning. C døde som følge av grov uaktsomhet fra tiltaltes side. C skulle ha vært under kyndig medisinsk behandling i alle fall fra midten av november 2015. Om hun da

hadde blitt innlagt på sjukehus for re-ernæring, hadde hun vært i live i dag. Det var grovt uaktsomt av tiltalte å ikke sikre helsehjelp til C.»

- (84) På bakgrunn av dette og det saksforhold jeg for øvrig har redegjort for, og basert på beviskravene i erstatningsretten, må etter mitt syn vilkårene for oppreisningserstatning være oppfylt. A har handlet grovt uaktsomt, og dødsfølgen må i hvert fall de siste dagene av datterens liv ha fremstått som påregnelige. Det er klart ikke grunnlag for å hevde at As unnlatelser er en for uvesentlig årsaksfaktor til å innebære erstatningsansvar, slik forsvareren har gjort gjeldende.
- (85) Som utgangspunkt for erstatningsutmålingen viser jeg til avsnitt 21 i dommen fra 2011:
- «Oppreisningsansvaret har tradisjonelt vært pønalt motivert. Det har fremdeles en ideell funksjon, som uttrykk for sterk samfunnsmessig misbilligelse av handlingen. I nyere rettspraksis fremheves imidlertid først og fremst oppreisningserstatningens betydning som kompensasjon til offeret, jf. blant annet Rt-1999-1363 (på side 1378-1379), Rt-2005-289 avsnitt 42, Rt-2006-61 avsnitt 17, Rt-2009-140 avsnitt 39 og Rt-2010-1537 avsnitt 19.»**
- (86) Deretter heter det i avsnitt 29:
- «På noen områder er det utviklet veiledende normer for oppreisningsnivået: For etterlatte etter drap er denne 200 000 kroner, jf. Rt-2010-1203 avsnitt 49. Ved voldtekt til samleie, jf. straffeloven § 192 første ledd bokstav a, jf. andre ledd bokstav a, er den veiledende normen 150 000 kroner, jf. Høyesteretts dom 19. mai 2011 HR-2011-1016-A, (sak nr. 2011/415) avsnitt 19. Vår sak gjelder en helt annen type rettskrenkelse. Men erstatningsnivået etablert ved disse veiledende normene er likevel ikke uten interesse. Det er heller ikke uten betydning at de helt nylig er høynet. Også ellers er oppreisningsnivået justert noe oppover de seneste årene, blant annet fordi kompensasjonshensynet – betoningen av virkningene for offeret – er tillagt større vekt, slik jeg var inne på innledningsvis.»**
- (87) Lagmannsretten tok utgangspunkt i normeringsbeløpet ved uaktsomt drap og sluttet seg til tingrettens begrunnelse, hvor det blant annet vises til «likhetstrekk i straffverdigheten». Det fremgår videre av tingrettens dom at faren hadde et sterkt ønske om kontakt med sitt eneste barn, og at han betalte barnebidrag og sendte gaver og hilsener til fødselsdager. Høsten 2015 var det tett dialog mellom faren og A, hvor han uttrykte sin kjærlighet til datteren. A opplyste imidlertid ikke at C var syk og ikke gikk på skole. Hun sendte bilder som fremsto som tidsnære, men som i realiteten var et par år gamle, og hvor Cs dårlige helsetilstand ikke var synlig. Meldingen om at datteren var død kom brått og brutalt på faren.
- (88) Jeg er enig med lagmannsretten i at det i denne saken er naturlig å anvende det normerte erstatningsbeløpet ved uaktsomt drap. Dette utgjør nå 125 000 kroner, jf. Rt-2014-892 avsnitt 21.
- (89) A gis etter dette ikke medhold i sin anke over oppreisningserstatningen.

(90) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 2, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 3 – tre – år.
2. Anken over domsslutningen punkt 3 forkastes.

(91) Dommer **Kallerud:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(92) Dommer **Bergsjø:** Likeså.

(93) Dommer **Steinsvik:** Likeså.

(94) Dommer **Matningsdal:** Likeså.

(95) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 2, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 3 – tre – år.
2. Anken over domsslutningen punkt 3 forkastes.